

Leo Trotskij
(9 december 1925)

Blocket med Zinovjev (till dagboken)

I. Källorna till den nuvarande diskussionen och dess metoder

1. Den sociala basen för den partidiskussion som idag utvecklas mellan leningradorganisationen och CK och som blir allt skarpare, är frågan om förhållandet mellan proletariatet och bönderna i en kapitalistisk omgivning. Varken den ena eller andra parten har än så länge presenterat några som helst klara och praktiska förslag, vilka på det ena eller andra sättet skulle kunna förändra det ekonomiska och politiska styrkeförhållandet mellan proletariatet och bönderna.

Vi har legaliserat jordarrenden och inhyrning av arbetskraft – och de besluten har tagits och genomförts utan någon inre kamp, så vitt partiet vet. Så skedde också när det gällde frågan om att sänka jordbruksskatten. När vi utarbetade åtgärder med avseende på spannmålsförsörjningen kunde vi i CK inte märka någon uppdelning i anhängare av höga respektive låga priser. Samma gällde när vi fastställde taket för löneförhöjningar. Så vitt partiet kunnat bedöma fanns heller inga motsättningar när vi stadfäste statsbudgeten för 1925-1926.

Med andra ord har det inte avslöjats några som helst motsättningar mellan en majoritet samt en minoritet stödd av leningradorganisationen, i någon av de frågor som direkt eller indirekt bestämt utvecklingsvolym och -tempo inom industri och enskilda industribranscher, jordbrukssubsidiernas storlek i form av stöd till olika skikt bland bönderna eller bestämt arbetarnas andel av folkhushållningens resultat (arbetslön och annat). Och slutligen: De resolutioner vilka antogs vid CKs plenarsammanträde i oktober – och som redovisar resultaten av hela ovan nämnda arbete och utgör grund för resolutionerna, samt kommer att föreläggas partikongressen – godkändes enhälligt av plenarsammanträdet.

2. Kampen kring dessa enhälligt antagna resolutioner blir inte desto mindre allt skarpare och är i första hand organisatorisk. Det är ganska sällan och ganska formlöst som den diskussionen dyker upp i pressen och den allmänna debatten. Partiet, eller rättare sagt dess högre och mer insatta kretsar, blir vittnen till och halvpassiva deltagare i en mycket hård kamp inom apparaten kring frågor om relationerna mellan proletariatet och bönderna, men utan att de får se några bestämda motionsförslag eller principiella plattformar som står mot varandra.

3. Vad gäller väsentligheterna i dessa motsättningar så är de, som jag redan sade, utan tvivel framsprungna ur huvudklassernas orientering, ur deras strävan att bestämma eller precisera sina ömsesidiga relationer i en ny utvecklingsetapp, ur deras bekymmer för morgondagen och liknande. Vad gäller motsättningarnas former och metoder, så är dessa helt och hållet resultatet av de villkor som partiregimen satt upp och som knäsatts under loppet av de senaste två-tre åren.

4. Att det, åtminstone för närvarande, är så ytterligt svårt att avgöra motsättningarnas verkliga klassinnehåll, har att göra med partiapparaten enastående roll och betydelse – som är långt mycket större än för bara ett år sedan. Det räcker med att fundera lite kring det faktum, att man i Leningrad enhälligt eller nästan enhälligt antog en resolution riktad mot CK, samtidigt som Moskvaorganisationen utan någon enda avvikande röst antog en resolution riktad mot Leningrad.

Det är helt uppenbart att lokala omständigheter, med rötter i partisekreterarapparaten sammansättning och arbete (och inte i massornas eget liv), spelat den avgörande rollen för detta häpnadsväckande faktum. Vissa stämningar bland massorna, som berövats varje

möjlighet att göra sig gällande på ett korrekt sätt via massorganisationer, fackföreningar och parti, kommer ofta bara på bakvägar, omvägar och ibland först genom direkta aktioner (strejker) till partitoppens kännedom, där de ger upphov till vissa funderingar och idéer som sedan förankras bara inom den styrande apparaten i den givna regionen.

II. Det väsentliga i motsättningarna

5. Ändå är det ingen slump att platsen för apparatens opposition mot CK är just Leningrad. De komplicerade och långvariga manövrer som partiet hållit på med visavi landsbygden; landsbygdens växande ekonomiska och politiska betydelse i landets liv i allmänhet; de ökande sociala klyftorna på landsbygden; industrins oförmåga att tillgodose en solvent marknads efterfrågan; det faktum att det finns en bristande samstämmighet inom både det ena och andra i ekonomin; att lönerna växer förhållandevis långsamt; att det finns ett växande tryck från de arbetslösa på landsbygden – allt detta sammantaget kan inte annat än väcka oro för morgondagen bland de mest medvetna elementen inom proletariatet.

Oavsett om den bristande samstämmigheten är ett resultat av dåligt förutseende och dåligt ledarskap eller har sin grund i objektiva orsaker (i själva verket förekommer väl både det ena och det andra), kan inte uppenbara fakta förklaras på annat sätt än, att partiets systematiskt dåliga opinionsbildande arbete tid efter annan skapar stämningar av oro som i sin tur leder till panikungar inom apparaten, på det sätt som otvivelaktigt skett i Leningrad.

6. Samtidigt som jag inte ämnar ägna mig åt demagogiska och populistiska paroller och ge mig in i ett försvar av apparaten och liknande, måste det ändå sägas: Den leningradska partiledningens hållning är en byråkratisk förvanskning av den politiska oro för vår ekonomis öde och den proletära diktaturens framtid, som den framstegsvänliga delen av proletariatet gett uttryck för.*

Naturligtvis ska ovan sagda inte uppfattas som att denna oro bland arbetarna inte skulle finnas på andra håll i landet, eller att alla arbetare i Leningrad skulle hysa samma oro. Frågan hur dylika stämningar uppkommer och sprids, är i mycket hög grad beroende av partisekreterarapparatus inställning.

7. Den alltjämt tysta kampen inom partitoppen gör att dess ideologiska återspeglings blir synnerligen schematiska, doktrinära och t.o.m. skolastiska. Det genom apparatens eniga uppträdande hårt klämda partitänkandet letar sig vid kollisionen med nya frågor eller faror fram på omvägar och trasslar in sig i abstraktioner, gamla minnen och otaliga citat. Partiets uppmärksamhet verkar enligt pressen nu vara koncentrerad på att teoretiskt definiera vad vår regim egentligen står för.

III. Statskapitalism och socialism

8. Vid övergången till NEP år 1921 var Lenin särskilt mån om att definiera den ekonomiska regim som uppstått hos oss som en, generellt sett, form av statskapitalism. I en tid då industrin var fullkomligt paralyserad, fanns det många goda skäl för antagandet, att utvecklingen i

* Antydningarna om, att ledarna för leningradorganisationen i sitt block kan inräkna kamrat Sokolnikov – som åtminstone inte godtar att dessa konstruerar motsättningar mellan av dem själva tolkade landsbygds- och privatjordsbrukets intressen kontra industrins vitala intressen – är i varje fall inget motargument med avseende på min ovan gjorda bedömning av leningradoppositionens roll och mening. Den tysta kampen inom apparaten orsakar oundvikligen missförstånd och oreda inom de diametralt motsatta tendenserna, problem som kanske bara kan lösas under kampens fortsatta utveckling. Men det är helt uppenbart, att kamrat Sokolnikov – som är beredd att offra industrins och utrikeshandelsmonopolets intressen för att sätta fart på varucirkulationen i allmänhet – inte förändrar min uppfattning om leningradoppositionen, såsom varande en byråkratisk och demagogisk anpassning från apparatledningens sida till den oro gällande vår allmänna utveckling som finns inom den progressiva delen av arbetarklassen.

första hand skulle gå via blandföretag, genom att dra till oss utländskt kapital, koncessioner, arrenden m.m. – dvs genom kapitalistiska eller halvkapitalistiska former som kontrolleras och styrs av den proletära staten. Under dessa förhållanden skulle Kooperationen bli en mellanhands förvaror med statskapitalistiskt ursprung och – följaktligen – en beståndsdel i den statskapitalistiska apparaten som sammanbinder industrin och bönderna.

Den faktiska utvecklingen tog emellertid en för oss gynnsammare vändning. Det var den statliga industrin som lade vantarna på ledarplatsen. Jämfört med statlig industri har inte bara blandföretagen, koncessionerna och uthyrda företag, utan också hantverket hamnat på efterkälken. Kooperationen levererar varor som huvudsakligen kommer från statliga truster, dvs från de främsta organen bland dem som bygger en socialistisk ekonomi. Det ger även själva Kooperationen en helt annan karaktär – alldeles oavsett att dess primära delar stödjer sig på en splittrad privat bondehushållning. Kooperationen blir på det här sättet en beståndsdel av den statskapitalistiska, dvs den i utveckling stadda socialistiska ekonomiska apparaten, samt en arena för kamp mot kapitalistiska tendenser.

Det är helt klart, att den allmänt vedertagna definieringen av vår ekonomis regim som ”statskapitalistisk” därmed förlorar sin mening; Varken den statliga industrin eller bondejordbruken passar in i den definitionen. Och att beteckna detta system utifrån dess minst betydande beståndsdelar (blandföretag, koncessioner, hyresavtal och liknande) vore att våldföra sig på alla proportioner.

Man kan lugnt påstå, att termen ”statskapitalism” användes i parti och minut under 1923 års diskussioner för att i allmänhet definiera vårt system, också våra statliga truster, samt att man därvid bröt med den uppfattning som Lenin lagt in i detta begrepp, nämligen då han tecknade ett ganska dystert framtidsperspektiv med början i en mycket svag roll spelad av den statliga industrin och en framträdande roll spelad av privatindustrin, särskilt av det utländska kapitalet.

9. Om vi lämnar åt sidan tidigare förvirring kring denna fråga, som var resultatet av att levande leninistisk analys ersattes av okritiskt citatsamlande, kan vi utan tvivel säga, att den till sin form doktrinära kampen kring termen ”statskapitalism” återspeglar partiets vilja att se över frågan om de ömsesidiga relationerna mellan industri och jordbruk eftersom de på senare år varit otillfredsställande.

10. Hösten 1923 fastställde partiet högst officiellt, att huvudfaran ligger i en exceptionellt snabb industriell utveckling för vilken det inte kommer att finnas någon riktig marknad. Huvudparollen visavi industrin var – spring inte iväg alltför snabbt. Samstämmighet mellan industri och jordbruk uppfattades och tolkades som en rent statistisk fråga och inte som en dynamisk sådan. Dvs, det var ingen som ens framförde tanken, att industrin borde vara ledande; att industrin just därför borde ”löpa förbi” jordbruket; att industrin faktiskt kan dra med sig jordbruket; samt att en sådan inbördes relation under en bra ledning i avsevärd grad kunde påskynda takten i den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Hela upplägget för ekonomins utveckling blev minimalistiskt till sin karaktär. Femåriga och andra program för utveckling av industrin, transportsektorn, kreditsystemet och liknande, föringades på ett rent löjeväckande sätt. Hela tidsperioden av ekonomisk och politisk utveckling har skönmålats genom en passiv beundran av tillståndet på jordbruksmarknaden. Varje moment av underskattning eller missförstånd med avseende på industrins roll som ekonomiskt grundelement är inte bara en passiv anpassning till marknaden utan i sig en uppmuntran till den marknad som är under bildande och utvidgning.

Alla senkomna antydningar om, att varningarna och lärdomarna från 1923 inom jordbruk och industri skulle ha bekräftats, står i skriande motsättning till den verkliga utvecklingen under

de senaste två och ett halvt åren. Förutseende och program, som av pressen bedömdes som blygsel och överdriven försiktighet, fick gång efter annan, kvartal efter kvartal, månad efter månad korrigeras på grund av det direkta efterfrågetrycket – till skam för alla planer och för ledningen.

11. Nu lever vi i flaskhalsarnas tidevarv. Bristen på industrivaror orsakar allvarliga svårigheter på exportområdet, svårigheter som i sin tur slår tillbaka mot industrin. Naturligtvis är dagens flaskhalsar i grunden helt annorlunda än under sovjetmaktens första år: De var en produkt av ett progressivt ekonomiskt ras, de nuvarande är resultat av växtvärk. Men de är också ett klart uttryck för, att vi vid bedömningen av den ekonomiska utvecklingen tillät oss en förlamande obeslutsamhet, minimalism och underskattning av de verkliga möjligheterna.

12. Oron och tvivlen bland de mest medvetna skikten inom arbetarklassen går inte att lugna med en sådan skriande oöverensstämmelse mellan prognos och verklighet. Prognosen sade: Ni behöver inte satsa alla krafter och skynda på för att lösgöra er från landsbygden. Men på varje steg vi tog avslöjade verkligheten, att industrin halkat efter på ett fruktansvärt sätt och att det krävs skyndsamma improvisationer på industriplanernas område. Dessutom alla dessa flaskhalsar.

13. Vad gäller den s.k. varuinterventionen ser vi samma bild. Parollen om varuintervention, dvs vår uppmaning att inte glömma den internationella arbetsdelningen och världsmarknaden och hur nödvändigt det är, att utnyttja dess resurser för att reglera den inre marknaden och påskynda den egna ekonomiska utvecklingen – proklamerades samtidigt som det gjordes eftergifter visavi kulakerna.

Det upplägget fann näring i den passiva skräcken för den yttre marknaden och på omvägar också i teorin om en sluten nationell ekonomi. Verkligheten vände upp och ner på hela denna frågeställning. Varuinterventionen körde fast i det faktum, att vår egen ekonomiska utveckling gick så snabbt. Den visade att den kan bli ett mäktigt verktyg för att påskynda den statliga industrins utveckling. Dess negativa biverkningar gjorde sig gällande i den mån ekonomin utvecklades i trots mot alla prognoser och planer, dvs med hjälp av en snabba korrigeringar.

14. Det blir allt klarare och tydligare, att planering inte detsamma som samordning av ämbetsverkens planer, vilka korrigerats i Folkkommisariatet för finansfrågor, de processer som sker inom privatjordbruket, alltså planer som prognostiserats och fastställts i statistisk ordning. Statens planering, som stödjer sig på det mäktiga kombinatet industri, transportsektor, handel och kreditsystem, består i betydande grad av att ställa sig stora ekonomiska uppgifter och att ha kunskaper om villkoren för hur de ska kunna realiserars.

Minimalismen, eller mensjevismen, som metod för att närma sig dessa uppgifter och möjligheter – finns inte bara inom politiken utan också inom ekonomin, desto mer som den nuvarande politiken till nio tiondelar består av att lösa ekonomiska uppgifter. Minimalismen inom industriproduktionen är, å ena sidan, en produkt av att vi underskattar den statliga industrins ledande roll, samt – å andra sidan – en produkt av de resurser och metoder arbetarstaten förfogar över.

Partiet behöver nytänkande i denna grundläggande fråga. Den statliga industrin bör bli axeln i en ekonomisk planering, som måste vara grundad i en fast och verksam samordning av beståndsdelarna i stats- och samhällsekonomin – vad gäller såväl de interna relationerna som förhållandet till privatekonomin.

L. Trotskij

Översättning (från ryska): Kjell Berglund mars 2001